

સત્સંગ પ્રદીપ

SATSANG PRADEEP

દર મહીનાની ૨૨મી તારીખે નડીઆદથી પ્રકાશિત થતું
શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સેવા મંડળનું માસીક મુખપત્ર

Published from Nadiad on 22nd of every Month
Monthly Publication of Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal

વર્ષ : ૫
Year : 5

● ૨૨-માર્ચ-૨૦૨૧
● 22- MARCH-2021

● અંક : ૧૧
● Issue : 11

આજીવન લવાજમ	સત્સંગ પ્રદીપ
દેશમાં રૂ. ૨૫૦-૦૦ છૂટક નકલ રૂ. ૫-૦૦	વર્ષ : ૫ અનુક્રમણિકા અંક : ૧૧ ક્રમ લેખ તથા લેખક પૃષ્ઠ
: કાર્યાલય : ઇન્દુકુમાર લક્ષ્મીપ્રસાદ પંડ્યા, ‘ગુરૂકૃપા’, ઝઘડીયા પોળ, નાગરવાડા, નડિયાદ-૩૮૭૦૦૧. મો. : ૯૨૨૮૪ ૯૦૩૬૩	૧. આજનો સુવિચાર ૩ ૨. પાંચ જીવનતત્ત્વો ૪ - ઇશ્વરલાલ લાભશંકર પંડ્યા ૩. પ્રાર્થના સ્તોત્ર ૮ - અખંડાનંદ સ્વામી ૪. શુભ વિનિયોગ ૧૬ - નાથજીભાઈ શુક્લ

નોંધ : સર્વે સભ્યો અને “સત્સંગ પ્રદીપ”ના ગ્રાહકોને જણાવવાનું કે વેબસાઈટ ‘www.satsangsalila.com’ ઉપર માસિક ‘સત્સંગ પ્રદીપ’ દર મહિને અપલોડ થશે.
-તંત્રી.

જાહેર વિનંતી

“સત્સંગ પ્રદીપ” માં આજીવન લવાજમ, ભેટ,
 “શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સેવા મંડળ”
 ના નામે ડ્રાફ્ટ/ચેક તથા સરનામાં ફેરફાર અંગે નીચેના સરનામે મોકલવા વિનંતી.
પંકજભાઈ ડી. ભટ્ટ
 ૩૦૪, સીલ્વર સ્ક્રેપર એપાર્ટમેન્ટ, ૬૪, શ્રીનગર સોસાયટી,
 દિનેશભીલ રોડ, વડોદરા-૩૯૦૦૨૦.

“સત્સંગ પ્રદીપ”માં લેખ મોકલવા માટે “તંત્રી”ના સરનામે મોકલવા વિનંતી.

શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ! સેવામુક્તિશ્ચગમ્યતામ્ !

સત્સંગ પ્રદીપ

(ટ્રસ્ટ રજિ. નં. ખેડા એ/૨૧૯૭)

આદ્ય પ્રણેતા : પ. પૂ. મોટાભાઈશ્રી ઈશ્વરલાલ લા. પંડ્યા
માનદ્ તંત્રી : ઈન્દુકુમાર લક્ષ્મીપ્રસાદ પંડ્યા

સં. ૨૦૭૭ ફાગણ ● કાર્યાલય : ઈન્દુકુમાર લક્ષ્મીપ્રસાદ પંડ્યા, 'ગુરુકૃપા', ઝઘડીયા પોળ, નાગરવાડ, નડિયાદ-૩૮૭૦૦૧ ● માર્ચ - ૨૦૨૧ ● અંક : ૧૧

આજનો સુવિચાર

“..... ભગવાન વિના બીજો કોઈ જગતનો કર્તા છે જ નહિ. ભગવાન વિના સૂકું પાંદડું પણ ફરવા સમર્થ નથી એવી જેને ભગવાનને વિશે સાકારપણાની દૃઢ પ્રતીતિ હોય “તેને માથે” કાળ, કર્મ અને માયા તેનો હુકમ નથી. અને જો એને દંડ દેવો હોય તો ભગવાન પોતે દે છે. “પણ બીજી કોઈનો એને માથે હુકમ નથી....”

(વચનામૃત, પ્ર. ૩૭)

-અમૃતવર્ષા

પાંચ જીવનતત્ત્વો

ઈશ્વરલાલ લાભશંકર પંડ્યા

નોંધ : આ લેખ અ. નિ. ઈશ્વરલાલ લા. પંડ્યાના લેખ સંગ્રહ “નિમિત્ત માત્ર”માંથી લેવામાં આવ્યો છે.

(ઇ.સ. ૧૯૨૪ એટલે આજથી ઓગણસાઠ વર્ષ પહેલાં પૂ. મોટાભાઈ જ્યારે મુંબઈમાં વડીલાતનો અભ્યાસ કરતા હતા ત્યારે વડોદરામાં ચાલતા શ્રીસત્સંગ વિદ્યાર્થી આશ્રમના જયેષ્ઠ બંધુ પ.ભ. શ્રી મોહનલાલ લ. શાહને સંબોધીને લખેલા તા. ૨૫-૮-૧૯૨૪ના પત્રમાં એમણે મંડળના સર્વ સભ્યોએ જીવનમાં અવશ્ય ઉતારવા જેવાં પાંચ જીવનતત્ત્વોની નિત્ય અધ્યયન કરવા જેવી વાત સવિસ્તર સમજાવી હતી. પત્રમાં ‘આપણે, આપણા, આપણા મંડળના, દયાળુશ્રી ગુરુજી’ શબ્દો વાપરેલા છે એટલે પત્ર પ્રથમદર્શનીય મંડળના સભ્યો પૂરતો અંગત ગણાય; પણ જો એ શબ્દોને બદલે ‘આશ્રિત સત્સંગી, સંપ્રદાયના આશ્રિતો અને સર્વેશ્વર શ્રીહરિનું સાધર્મ્ય પામેલા સત્પુરુષ’ એ શબ્દો વાપરવામાં આવે તો, એ પત્ર અંગત મટીને આશ્રિત સત્સંગીમાત્ર-મુમુક્ષુમાત્ર માટે સદાસર્વદા ઉપયોગી થાય તેવો સર્વજીવહિતાવહ બને છે. સંપ્રદાયના આશ્રિત થવા માટે મુમુક્ષુએ દાડ, માટી, ચોરી, અવેરી તથા વટલવું અને વટલાવવું - એ પાંચ બાબતોનો ત્યાગ કરવારૂપી વ્રતમાન ધારણ કરવાં પડે છે. ત્યાગી આશ્રિત સત્સંગી થવા ઇચ્છતા મુમુક્ષુએ ઉપર્યુક્ત પાંચ વ્રતમાન ઉપરાંત નિષ્કામ, નિર્લોભ, નિઃસ્નેહ, નિઃસ્વાદ અને નિર્માન એ પાંચ વ્રતોનું પણ પાલન કરવા માટે પ્રતિજ્ઞા લેવી પડે છે. આ પત્રમાં જે પાંચ બાબતો જણાવી છે તે આ વ્રતો ઉપરાંત પાલન કરવાની છે. જેણે આ જીવનમાં જ સાચા સત્સંગી થવું હોય અને દેહ છતાં જ પુરુષોત્તમ નારાયણની સેવામુક્તિનો

અલૌકિક આનંદ અનુભવવો હોય તેણે આ પત્રમાં જણાવેલાં પાંચ જીવનવ્રતોનું બરાબર પાલન કર્યે જ છૂટકો છે.

એમના લેખો અને પત્રોની કાંઈલમાંથી આ પત્ર જેવો છે તેવો નીચે પ્રગટ કરવામાં આવે છે :

૨. લા. પંડ્યા)

શ્રીહરિ

મોહરીબાઈ મારવાડી બંગલો,
શાંતાકૂઝ, તા. ૨૫-૮-૨૪

દયાળુ મોહનભાઈ,

આપના કૃપાપત્રો મળ્યા છે. વાંચી આનંદ થયો છે.

આપણે શ્રીજીને પ્રસન્ન કરવાના પ્રયત્નો જેમ જેમ વધારીએ છીએ તેમ તેમ માયા પણ પોતાની વિઘ્નકર શક્તિ વિસ્તારતી જાય છે એમ જણાય છે. શ્રીજીએ જેમ જેમ સદ્ધર્મનું પ્રવર્તન કરવા માંડ્યું અને સંતો (તથા હરિભક્તો) જેમ જેમ શ્રીજીની આજ્ઞાનુસાર સ્વ-વર્તન દઢ કરતા ગયા, તેમ તેમ માયાના ગોલાઓ - બાવાઓએ પોતાનું સ્વરૂપ અધિક અને અધિક વેગથી પ્રકાશવા માંડ્યું હતું; પણ અંતે અધર્મનો નાશ થયો અને સદ્ધર્મની પ્રતિષ્ઠા અને પ્રચાર દઢતર થયાં. સ્થૂળદષ્ટિએ જોતાં, સંતોને તેમ જ શ્રીજીને, અતિ કષ્ટ સહન કરવું પડ્યું હતું. એ સર્વ વાતે સમર્થ હોવા છતાં ક્ષમા દાખવીને આસુરી જીવોનો પણ ઉદ્ધાર કર્યો.

આ સર્વ પરંપરાગત પુરાતન ઇતિહાસ જોતાં ને સર્વ મહાન પુરુષોનાં જીવનચરિત્રોનો અભ્યાસ કરતાં, આપણને પણ આપણી શ્રીજીપ્રસન્નતાની પ્રાપ્તિમાં ઉપસ્થિત થતાં અને થવાનાં વિધનોનો ખ્યાલ આવે છે; ને તે સાથે ધર્મના સર્ગનું ને શ્રીજીની સ્વરૂપનિષ્ઠાનું બળ, આપણે અધિક્તમ કેળવવાનું છે એ લક્ષ્ય દષ્ટિ બહાર ન જાય એમ પણ પાઠ પાઠવે છે. કેસરિયાં કરવાનો દઢ સત્સંકલ્પ સર્વેએ કરવો એ જ અત્યાવશ્યક અને શ્રીજીની પ્રસન્નતાની પ્રાપ્તિનો અમોઘ ઉપાય જણાય છે. આપણા ઉપર મિથ્યા આક્ષેપો ચડશે, આપણા વિશે અસત્ય કિંવદંતીઓનો પ્રચાર થશે, આપણા રસ્તામાં નહિ ધારેલાં પ્રતિબળો ઉપસ્થિત કરવામાં આવશે, આત્મબુદ્ધિની પરીક્ષા યથાર્થ કરવામાં આવશે, ગમે તેવી ગેરસમજો ફેલાવવામાં આવશે, દેહગોહનાં દુઃખ સહન કરવાં પડશે, લોકો તરફથી માન પણ મળશે અને અપમાન પણ થશે-તે વખતે દેહાભિમાનની ચુંગાલમાં આપણે ન ફસાઈએ તે પણ જાળવવું પડશે - આ સર્વ ઉપાધિએ, સત્સંગીના વેશમાં છુપાયેલા અસુરો તરફથી જ થશે એ ખાતરીથી માનવું. માટે આ પરિસ્થિતિઓ સામે ઝઝૂમવાની તૈયારીઓ આપણે કરી રાખવાની છે. આપણામાં પરસ્પર કલેશ કરાવવાની કોશિશો શરૂ થઈ છે અને થશે; તેથી આપણે અત્યંત સાવચેત રહેવાનું છે. સાથે સાથે કર્તવ્ય કરવામાં આપણને રાગદ્વેષના દોષો કર્તવ્યભ્રષ્ટ ન કરે તે પણ સાચવવાનું છે. આપણે જે પ્રવૃત્તિ કરી રહ્યા છીએ તેનું પોષણ કરી તેને પ્રગતિમાન કરવાની આપણી ફરજ આપણે ભૂલવી ન જોઈએ.

આપણી તૈયારીઓ નીચે પ્રમાણે હોવી જોઈએ:

(૧) આત્મબુદ્ધિ : મંડળમાં જે યોગ્યતાવાળા હોય તેમાં આત્મબુદ્ધિની ઉચ્ચ દશા સ્થિર કરવી જોઈએ. મંડળના દરેક સભ્યમાં આત્મબુદ્ધિની મધ્યમ દશા તો દઢપણે કરીને સિદ્ધ થયેલી હોવી જ

જોઈએ; ને જે અતિ યોગ્યતા ધરાવતા હોય તેઓને ઉત્તમ દશામાં દઢ કરવા આવશ્યક છે. આત્મબુદ્ધિ એટલે જેવી દેહ અને દેહના સંબંધીઓ અને માલમિલકતમાં અહં અને મમત્વબુદ્ધિ છે તેવી, પણ જરી અલૌકિક દષ્ટિવાળી અહંબુદ્ધિ અને મમત્વબુદ્ધિ, ભગવાનના ભક્તમાં દઢ અને સ્થિર થવી તે. દેહગોહના સંબંધમાં જે અહં અને મમત્વબુદ્ધિ છે તે સ્વાર્થના કારણે હોય છે; ભગવાનના ભક્તમાં એ, નિઃસ્વાર્થ હોવી જોઈએ. દેહગોહના સંબંધોમાં જે અહં-મમત્વબુદ્ધિ છે તે, એ સંબંધોનો મહિમા ખોટી રીતે સુદઢ સમજવાના કારણે પ્રવર્તેલી હોય છે; ભગવાનના ભક્તમાં, જ્યારે એમનો મહિમા સાચી રીતે સમજવામાં આવે છે ત્યારે જે અહં-મમત્વબુદ્ધિ જાગે છે તે જ ટકે છે અને તે જ સુખ અને શાંતિ આપે છે. આત્યંતિક કલ્યાણના માર્ગે આગળ વધવા ઇચ્છનાર દરેક વ્યક્તિએ નિઃશંક સમજવું ઘટે છે કે સત્સંગ અને સત્સંગીમાં નિઃસ્વાર્થ અને મહિમાયુક્ત આત્મબુદ્ધિ કેળવ્યા સિવાય અને સ્થિર કર્યા સિવાય, આધ્યાત્મિક જીવનમાં કોઈ પ્રગતિ શક્ય નથી.

(૨) સ્વરૂપનિષ્ઠા : મંડળમાં સર્વમાં સ્વરૂપનિષ્ઠા દઢ હોવી જ જોઈએ ને તે સારુ, ક્રમશઃ ધર્માચરણ દરેકને સિદ્ધ કરાવવું જોઈએ. જ્યારે સદાચાર પાળીને યોગ્ય થાય તે સમયે સ્વરૂપનિષ્ઠાનું સિંચન કરવું જોઈએ અને સેવન કરાવવું જોઈએ. શ્રીહરિનું સર્વોપરીપણું, સર્વાવતારીપણું ને સર્વકર્તાપણું, નિર્ગુણસગુણપણું, સાકારનિરાકારપણું આદિનું અનુભવાત્મક જ્ઞાન શ્રીહરિના મહિમા સાથે આપવું જોઈએ. હાલ સંપ્રદાયમાં ‘ઉપાસના’ શબ્દનો અર્થ જ જુદો થાય છે, જે અતિ શોચનીય છે. શ્રીજીને અવતારી કહેવામાં જ ઉપાસનાની ઇતિ સજમવામાં આવે છે એ અતિ શોચનીય છે. શ્રીજીને અવતારી જાણવા એ ‘સ્વરૂપનિષ્ઠા’ છે ને એમને અવતારી જાણી એમની સેવામાં

રહેવું, એમની સમક્ષ પાસે બેસવું એ ઉપાસના (આસ્ with up - to sit near) છે - એવો ઉપાસના શબ્દનો ધાત્વર્થ જણાય છે. હાલ તો ઉપાસનાની વાત થાય ત્યાં ખંડનમંડનનાં જ વિવેચનો થાય છે; જેથી પાપભાક થઈ, અજ્ઞાનમય બનીને વર્તન અને ચારિત્રમાં શૂન્યતા વર્તે છે. સ્વરૂપનિષ્ઠા એટલે શ્રીજીના સ્વરૂપ નિશ્ચય. 'શ્રીજી કેવા છે, કાળા છે કે ગોરા છે, લાંબા છે કે ટૂંકા છે, સાકાર છે કે નિરાકાર છે, દ્વિભુજ છે કે ચતુર્ભુજ છે, સ્વતંત્ર છે કે પરતંત્ર છે, સમર્થ છે કે અસમર્થ છે, શરીરી છે કે શરીર છે, વ્યાપક છે કે વ્યાપ્ય છે, સર્વોપરી છે કે અલ્પોપરી છે, પરમાત્મા એક છે કે અન્ય છે', આદિ પ્રશ્નોનું નિરાકરણ કરીને, શ્રીજીના સ્વરૂપને જે યથાર્થ સમજવું એને સ્વરૂપનિષ્ઠા કહેવાય; ને ત્યારે જ સ્વરૂપનિષ્ઠા શબ્દનો ધાત્વર્થ બંધબેસતો આવે ને શ્રીજીને એવી રીતે સમજીને અખંડ એમની પાસે બેસવું એ જ ઉપાસના, એમ જણાય છે. આ પ્રમાણે કરવાથી ખંડનમંડનનું દૃશ્ય જ રહેતું નથી ને હોતું પણ નથી, શ્રીજીની આજ્ઞા પણ યથાર્થ પાળી શકાય છે. શ્રીજીનો સંદેશો સર્વ જીવોને સર્વ દેશોમાં પ્રતિપક્ષીની બીક વિના પહોંચાડી શકાય છે ને અધ્યાત્મબળ અતિ શ્રેષ્ઠ રીતે કેળવાઈ સશસ્ત્ર વર્તન, પઠન ને કથન થાય છે. હાલ તો સંપ્રદાયમાં જે મારામારી છે તે ફક્ત શબ્દની ને વાચ્યાર્થતાની જ જણાય છે. જે શ્રીજીનો યથાર્થ ઉપર કહ્યા પ્રમાણેનો ઉપાસક હોય તો તેને કોઈના ઉપર રાગદ્વેષ રહેતો જ નથી. સર્વમાં એ શ્રીજીને જુએ છે; જ્યાં જ્યાં એની દૃષ્ટિ પડે છે ત્યાં ત્યાં એને શ્રીજી જ જણાય છે એટલે સર્વ પ્રતિ એને પ્રભુપ્રેમ જ ઉત્પન્ન થાય છે; ને તે પ્રેમથી જ એ અજાતશત્રુત્વ પ્રાપ્ત કરી, પરમ દિવ્યબુદ્ધિનો અર્થિ(તેજ)

માર્ગનો ભોમીઓ થઈ, અનંતને એ પરમ ગતિરૂપ અક્ષરધામમાં લઈ જઈ, શ્રીજીસેવામાં ખડા કરી શકે છે. માટે સંપ્રદાયમાં ભલે અંધપરંપરા ચાલતી હોય પણ આપણું કર્તવ્ય છે કે, એ અંધપરંપરા દૂર કરવામાં આપણે શૂરવીર થવું જોઈએ ને શૂરવીર સૈનિકની માફક ચાહોમ કરી, શ્રીજીની આજ્ઞાનુસાર વર્તન કરવામાં પાછી પાની ન કરવી જોઈએ. જે શૂરવીર છે તે રણહાક સાંભળીને શૂરાતનના અમલમાં ચક્ર્યૂર થાય છે; જે કાયર છે તે યુદ્ધનાદ સાંભળીને સંતાઈ જાય છે.

(૩) જ્ઞાનીત્વપણું : મંડળનો દરેક સભ્ય દયાળુશ્રીના અને શ્રીજીના સિદ્ધાંતોનું બરાબર જ્ઞાન સંપાદન કરે ને તે સિદ્ધાંતોને પોતાના જીવનમાં ઓતપ્રોત કરે એવું થવું જોઈએ; એ સાથે જ દુનિયાનાં સર્વ શાસ્ત્રોનું જ્ઞાન પણ દરેક પોતાની શક્તિ અનુસાર સંપાદન કરે એવું પણ થવું જોઈએ. એ માટે જેની જેવી શક્તિ તે પ્રમાણે દરેક શાસ્ત્રનું સેવન કરવું જોઈએ. પણ 'શિક્ષાપત્રી', 'વચનામૃત', 'સત્સંગિજીવન', આદિ શ્રીજીકૃત શાસ્ત્રોના દિવ્ય પઠનથી આત્મા રંગાઈ જાય ને તરબોળ થઈ જાય તે પછી જ અન્ય શાસ્ત્રોનું પઠન કરાવવામાં આવે તો અતિશય ઉત્કૃષ્ટ પરિણામ લાવી શકાય.

(૪) વર્તન : મંડળના દરેક સભ્યે 'Light-Brigadier' ની કવિતાનો અર્થ અને મર્મ બરાબર સમજીને જીવનમાં ઉતારવો જોઈએ.

'Cannons in front of them.
cannons to the right of them.
cannons to the left of them.
Into the valley of death they rode.
There's not to reason why
There's but to do and die.'

-આ ઉદ્દેશ દરેકના આત્મામાં સુદૃઢ સ્થિર થવો જોઈએ. મંડળમાં છૂપું નાસ્તિકપણું રાખતા હોય, નિષ્કપટપણે ન રહેતા હોય, ચારિત્રમાં ને

બ્રહ્મચર્યમાં શિથિલ હોય, વાણી ને જિહ્વાની અન્નલોલુપતા અને ચંચળતાવાળા હોય, દૂતકર્મ કરનાર હોય, ચાડીયુગલપણું કરનાર હોય, નિર્માનીપણાનો ડોળ કરતા હોય ને અશુદ્ધ આહાર કરતા હોય એવી વ્યક્તિઓની વિકૃત પાડી દેવી ને તેમને કાં તો બહિષ્કૃત કરવા જોઈએ વા એમનાથી વિરુદ્ધ ગુણો ધરાવતી વ્યક્તિઓથી એમને અલગ પાડી રાખવા જોઈએ; એટલું જ નહિ, એવી વ્યક્તિઓને શ્રીજીના અને દયાળુશ્રીના સિદ્ધાંતોથી વાકેફ પણ ન કરવા જોઈએ; કારણ કે અયોગ્ય પાત્રમાં જ્ઞાન રેડવાથી જ્ઞાન અશુદ્ધ થાય છે. સાપના મુખમાં સ્વાતિ નક્ષત્રનું જળબિંદુ પડવાથી ઝેર થાય છે ને છીપમાં પડવાથી મોતી થાય છે. દરેક યુવકે જુદી પથારીમાં સૂવું જોઈએ - એક પથારીમાં ન સૂવું જોઈએ. ગોદડાંની વ્યવસ્થા ન હોય તો પાથરણાં યા છેવટે જમીન ઉપર સૂવું પણ એક પથારીમાં ન સૂવું એવો નિયમ લેવો જોઈએ. બ્રહ્મચર્યની ઉત્કૃષ્ટતા જેટલા પ્રમાણમાં ઊંચી હશે તેટલા પ્રમાણમાં જ શ્રીજીની પ્રસન્નતા અને સામીપ્ય પ્રાપ્ત થાય છે.

(૫) સ્વાર્પણ : ઉપર જણાવેલા ગુણો જીવનમાં જે સિદ્ધ કરે છે તે જ સાચા અર્થમાં સ્વાર્પણ કરી શકે છે. દયાળુશ્રીનો અને શ્રીજીનો

કદી નિષ્કળ ન જાય એવો મહામૂલો આશીર્વાદ છે કે, 'જે બ્રહ્મચર્યનું વિશુદ્ધ પાલન કરશે અને જે સત્સંગમાં દિવ્યબુદ્ધિ કેળવશે તેને શ્રીજી અવશ્ય દર્શન દેશે.' જે કોઈ આ સૂત્ર પોતાના આત્મામાં કોતરી રાખશે તેનું જીવન સફળ થશે; તેને યોગબ્રહ્મ થવાનો દુઃખદ સમય કદાપિ નહિ આવે. શ્રીજીએ શિક્ષાપત્રીમાં જે પ્રતિજ્ઞા અને આશિષ ઉચ્ચારેલાં છે તેનો શબ્દાર્થ અને ભાવાર્થ સૌ કોઈ યથાશક્તિ સમજે અને સમજાવે એવી વિનંતી છે.

શ્રીજીની પ્રતિજ્ઞા :

૧. નિજાશ્રિતાનાં સકલાર્તિહંતા ।
૨. સધર્મભક્તેરવનં વિધાતા ।
૩. દાતા સુખાનાં મનસેષ્પિતાનામ્ ।
૪. તનોતુ કૃષ્ણોઽસ્થિલમંગલં નઃ ।

શ્રીજીની આશિષ :

સ્વધર્મરક્ષિકામેતૈઃ સર્વૈર્વાચ્યાઃ સદાશિષઃ ।

શ્રીમન્નારાયણસ્મૃત્યા સહિતાઃ શાસ્ત્રસંમતાઃ ॥

શ્રીજીદાસાનુદાસ સેવક

ઇશ્વરલાલના સપ્રેમ જયશ્રીસ્વામિનારાયણ

પ્રાપ્તોઽસ્મિ ભક્તિતનયં શરણં હરિ ત્વામ્ । (પ્રાર્થના સ્તોત્ર)

સ.ગુ. અખંડાનંદ સ્વામી કૃત વિસતૃત પ્રાર્થના સ્તોત્ર ગુજરાતી ભાવાંતર સહીત ગુજરાતી ભાષાંતર રમેશચંદ્ર લા. પંડ્યા દ્વારા કરવામાં આવેલ છે.

હે નીલકંઠ ! શરણાગતજીવપાલં, સંસારસિંધુ પતિતોદ્ધરણૈકકૃત્યમ્;
સ્વાનાં સુખં વિતરિતું ધૃતનૈકરુપં, પ્રાપ્તોઽસ્મિ * ભક્તિ તનયં શરણં હરિં ત્વામ્ ૧.
સ્વામિન્ સદાડતિકરણાર્દ્રવિલોચનાબ્જં, સ્વાતિપ્રિયોદ્ધવમતાબ્જવિકાશનાર્કમ્,
પાખંડખંડનપટું સ્વજનાર્દ્રયિત્તં, પ્રાપ્તોઽસ્મિ* ૨.
મુક્તિપ્રદં ભવભયાર્તજનસ્ય, બંધુમ્ ધર્માઢ્ય ભક્તિપથપોષણતત્પરં ચ;
ભક્તિપ્રિયં સુરનરાધિપવંધપાદં, પ્રાપ્તોઽસ્મિ* ૩.
નારાયણં ધૃતમનોહરવર્ણિવેષં, ધર્મં ચ નૈષ્ઠિકમિહ પ્રથયતમાઘમ્;
તાપત્રયાભિભવકારીગુણાનુવાદં, પ્રાપ્તોઽસ્મિ* ૪.
શર્મપ્રદાયુમવનૌ સ્વસતામદભ્રં, હંતું ચ તત્પ્રતીપ દુષ્ટજનાન્સદીશમ્;
ભક્તૌ વૃષાદ્વૃત શુભાંગમજં રમેશં, પ્રાપ્તોઽસ્મિ* ૫.
યસ્યેક્ષણં સ્મરણકીર્તનવંદનાનિ, પ્રીત્યાર્હણં શ્રવણમાશુહરંતિ પાપમ્;
મોક્ષં દિશન્તિ ભવપાશનિબંધનાત્તં, પ્રાપ્તોઽસ્મિ* ૬.
યસ્યાશ્રયાદવરણંતુરપિ સ્વપાપં, હિત્વાડપ્ય દેવવરણીયમથસ્વરૂપમ્;
એત્યક્ષરે નિવસનં, તમતીત્ય વિઘ્નાન્, પ્રાપ્તોઽસ્મિ* ૭.
દીનાનુકંપિતમરં શરણાગતાઘ-સ્તોમંગુણજ્ઞ ન ગણય્ય ગુણં તદીયમ્;
અપ્યલ્પમીશ સુભગં બહુ મન્યમાનં, પ્રાપ્તોઽસ્મિ* ૮.
સંસારસિંધુપતિતસ્ય નિજઘતઃ સ્વ-પ્રારબ્ધકર્મ પરિભુક્તવતોડલ્પ બુદ્ધેઃ;
વીક્ષ્ય સ્વયં સ્વબિરુદં કુરુ મે ભવાબ્ધે, રુદ્રરમાર્તિહરણં પ્રણમામ્યહં ત્વામ્. ૯.

પ્રાર્થનામાં કલ્પનાતીત બળ રહેલું છે. મન જેમના સ્વરૂપની કલ્પના કરી શકતું નથી, વાણી જેમના સ્વરૂપનું વર્ણન કરી શકતી નથી અને મોટા જ્ઞાની મહાત્માઓ અને યોગેશ્વરો હાથ જોડીને જેમના માટે નેતિ નેતિ શબ્દો ઉચ્ચારે છે, એ પરાત્પર પરમાત્માને એકમાત્ર પ્રાર્થના પ્રત્યક્ષ કરે છે. પ્રાર્થના, માણસમાં રહેલા પશુના ધર્મોનો નાશ કરે છે અને એને માણસ બનાવે છે; માણસમાંથી પછી દેવ બનાવે છે અને દેવમાંથી દેવેશ્વર અને દેવેશ્વરમાંથી મુક્ત બનાવે છે; અને સ્વરૂપ, સ્વભાવ, ગુણ, સામર્થ્ય અને ઐશ્વર્ય બધી દૃષ્ટિએ ભગવાનનું સાધર્મ્ય પમાડે છે. પ્રાર્થના નિર્બળનું બળ છે, એ નિર્ધનનું ધન અને નિરક્ષરની વિદ્યા છે. પ્રાર્થનાને સમય કે સ્થળનું કોઈ બંધન નડતું નથી; જ્ઞાની, અજ્ઞાની અને નાનામોટાનો કોઈ ભેદ, પ્રાર્થનામાં આડે આવતો નથી. પ્રાર્થનાની કોઈ વિધિ નથી, કોઈ નિષેધ નથી. પ્રાર્થના માટે એક જ વસ્તુની જરૂર છે ભગવાનના પ્રત્યક્ષ સ્વરૂપના ઉત્તમ નિર્વિકલ્પ નિશ્ચયયુક્ત હૃદયનો શુદ્ધ અને નિષ્કામ આર્તભાવ. એવી એક પ્રાર્થનાના સ્તોત્રના અર્થનો અત્રે વિચાર કરવામાં આવ્યો છે.

આ પ્રાર્થના-સ્તોત્રના કર્તા અખંડાનંદવર્ણી છે. હરિચરિત્ર નામના સંસ્કૃત ભાષામાં રચાયેલા સુંદર ગ્રંથના ચોથા પરિચ્છેદના આઠમા અધ્યાયમાં ભગવાનની મહાપૂજા કેવી રીતે કરવા એની વિધિ એમણે સમજાવેલી છે. આ સુંદર ગ્રંથ હજી અપ્રગટ છે, એ એક ખૂબ દુઃખ ઉપજાવે એવી હકીકત છે. મહાપૂજાના અંતે આ અનુપમ સ્તોત્રથી

અખંડાનંદવર્ણીએ ભગવાનની આર્તભાવે પ્રાર્થના કરેલી છે. ‘ભગવાનની મહાપૂજા’ એ શબ્દોનો સંકેતાર્થ સુજ્ઞાનોએ પ્રથમ સમજી લેવાની જરૂર છે. શિક્ષાપત્રીના ૭૭મા શ્લોકમાં આશ્રિતોએ ચાતુર્માસમાં ગ્રહણ કરવાના આઠ વિશેષ નિયમો ગણાવેલા છે. તેમાં ‘વિષ્ણોઃ મહાપૂજા’ પણ ગણાવેલી છે. પણ એ મહાપૂજા અને અખંડાનંદવર્ણીએ સૂચવેલી મહાપૂજામાં થોડો પણ મહત્વનો તફાવત છે. શિક્ષાપત્રીમાં સૂચવેલી મહાપૂજા એટલે ભગવત્પ્રતિમાની *ષોડશોપચારે પૂજા કરવી તે. અખંડાનંદવર્ણીએ જે મહાપૂજા સૂચવેલી છે તેમાં ષોડશોપચાર પૂજાની બધી વિધિનો સમાવેશ થાય છે; તદુપરાંત રાજોપચાર એટલે જેમાં છત્ર ધરવું, ચામર ઢોળવું, દર્પણ દેખાડવું, પંખો નાખવો, સૂર્યનમસ્કાર જેમ નમન કરવું, નૃત્ય કરવું, ગાન કરવું અને વાજિત્રં વગાડવાં, એ આઠ ઉપચાર વિધિનો પણ સમાવેશ થાય છે. પણ એક મહત્વનો તફાવત એ છે કે આ મહાપૂજામાં ભગવાનનાં અંગ ગણાતાં અવતાર સ્વરૂપો અને મુક્ત સ્વરૂપોની પણ ભગવાનની સાથે ભગવત્પ્રસાદી યુક્ત દ્રવ્યો વડે પૂજા થાય છે. એટલે આ મહાપૂજાને ‘સાંગ મહાપૂજા’ કહેવામાં આવે છે.

આજે સંપ્રદાયમાં સાંગ મહાપૂજાનો પ્રચાર ખૂબ વધતો જતો જણાય છે. પણ તે સાથે જ ક્ષેપક વિધિઓ - મૂળમાં ન હોય એવી ક્ષેપક વિધિઓ પણ એમાં દાખલ થયેલી છે; એટલું જ નહિ પણ અખંડાનંદવર્ણીએ યોજેલી મહાપૂજાનું સ્વરૂપ ફરી જાય એવી રીતિઓ પણ કેટલેક સ્થળે દાખલ થયેલી છે. સ્કંદપુરાણના

* સોળ ઉપચારમાં ૧. આવાહન, ૨. આસન, ૩. પાદ, ૪. અર્ધ્ય, ૫. આચમન અને સ્નાન, મલાપકર્ષ સ્નાન, પંચામૃત સ્નાન અને અભિષેકનો સમાવેશ થાય છે, ૬. વસ્ત્રાભૂષણ, ૭. યજ્ઞોપવિત, ૮. ચંદન અક્ષત અને સુગંધી તેલ, ૯. પુષ્પહાર, ૧૦. ધૂપ, ૧૧. દીપ, ૧૨. નૈવેદ્ય, જેમાં મુખવાસ અને વિશેષ ક્ષ્ણાર્ધના સમાવેશ થાય છે, ૧૩. આરતી, ૧૪. પ્રદક્ષિણા, ૧૫. નમસ્કાર અને ૧૬. પ્રાર્થના એનો સમાવેશ થાય છે.

વિષ્ણુખંડના બત્રીસ અધ્યાયોના સમૂહને વાસુદેવ માહાત્મ્ય નામે ઓળખવામાં આવે છે; તેમાં ભગવાન શ્રીવાસુદેવને કેન્દ્રસ્થાને રાખીને, એકંદરે પાંચ આવરણોમાં જુદા જુદા ભગવદાવતારો અને મુક્ત પુરુષોની પ્રતિષ્ઠા કરીને વાસુદેવ મહાપૂજા ઉપદેશેલી છે. એ પદ્ધતિને અનુસરીને અખંડાનંદવર્ણીએ, સર્વાવતારી ભગવાન શ્રીહરિકૃષ્ણને મધ્યમાં પ્રતિષ્ઠિત કરીને જુદા જુદા મુક્તો અને ભગવદાવતારોની પાંચ આવરણોમાં પ્રતિષ્ઠા કરીને શ્રીહરિકૃષ્ણમહાપૂજા પ્રવર્તાવેલી છે. શ્રીવાસુદેવમહાપૂજામાં એકંદરે એકસો અને આઠ મૂર્તિઓ અને નામો મહાપૂજા માટે પસંદ કરેલાં છે; અખંડાનંદવર્ણીએ પણ તે જ પ્રમાણે એકંદરે એકસો અને આઠ મૂર્તિઓ અને નામો, ભક્તિધર્માન્વિત શ્રીહરિકૃષ્ણ મહારાજ, વત્તા પૂ. રામપ્રતાપભાઈ અને પૂ. ઇચ્છારામભાઈ, વત્તા પૂ. અયોધ્યાપ્રસાદજી મહારાજ તથા પૂ. રઘુવીરજી મહારાજ એ પાંચ પહેલા આવરણમાં અને બાકીના ચાર આવરણોમાં સોળ ભગવદાવતારો તથા સત્યાશી મુક્તાત્માઓ મળી એકસો અને ત્રણ મૂર્તિઓ અને નામોની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવેલી છે. પોતાની બુદ્ધિનું પ્રદર્શન કરવા માટે યા બીજો કોઈ હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે આજે અખંડાનંદવર્ણીએ યોજેલી મહાપૂજાને બદલે પાંચેક પ્રકારની જુદી જુદી મહાપૂજા પદ્ધતિઓ પ્રચલિત થયેલી જણાય છે : ગોપાણાનંદ સ્વામીના નામે પ્રચલિત થયેલી મહાપૂજા પદ્ધતિમાં એકંદર નામોની સંખ્યા એકસો આઠ નહિ, પણ એકસો બાર ગણાવેલી છે; ત્રીજા આવરણમાં સિદ્ધેશ્વરાનંદ, સિદ્ધાનંદ, સુલભાનંદ વગેરે ચાર નામો વધારાનાં ગણાવેલાં છે. નિશ્ચિત ભગવત્પ્રતિમા પાસે બેસીને આ નામો બોલીને તુલસી યા

અક્ષત અર્પણ કરવામાં આવે એટલે મહાપૂજા પૂરી થયેલી મનાય છે. અખંડાનંદવર્ણીએ યોજેલી મહાપૂજામાં ગણપતિની અને વરુણની (તીર્થની) સ્વતંત્ર પૂજાવિધિ દાખવેલી નથી; એમાં ભગવદાભિષેકનો વિધિ ‘હે ધર્મપુત્ર હરિકૃષ્ણ’ એ એકસો આઠ નામોવાળા સ્તોત્ર સાથે પુરુષસૂક્ત વગેરે મંત્રો બોલીને કરતા અભિષેકવિધિ પણ દાખવેલી નથી. મહાપૂજામાં ગણપતિની અવતારોમાં ગણના કરીને એ સ્થાને એમની પ્રતિષ્ઠા પૂજા વગેરે થતી હોવાથી અખંડાનંદવર્ણીએ ગણેશની સ્વતંત્ર પૂજાવિધિ યોજેલી નહિ હોય એમ જણાય છે; છતાં કેટલાક એ વિધિ ખૂબ લંબાણથી કરે છે. કેટલાક વળી સર્વમંગલ સ્તોત્રનાં એક હજાર ભગવાનનાં નામો બોલીને તુલસીદલ અર્પણ કરે છે; અખંડાનંદવર્ણીએ એકસો આઠ નામ બોલીને તુલસીદલ અર્પણ કરવાનું કહ્યું છે; ત્યારે કેટલાક વળી શુભ કાર્યોમાં ગણેશપૂજા કરવાની જે પ્રણાલિકા આદિકાળથી ચાલતી આવે છે એનો ભંગ ન થાય એવી રીતે સંક્ષેપમાં ગણેશપૂજા કરાવે છે. આજે મહાપૂજામાં જે જુદાં જુદાં પાંચ-છ સ્થાપનો કરવવામાં આવે છે તે અખંડાનંદવર્ણીએ યોજેલાં નથી. એમણે તો સામાન્ય માણસ પણ સરળતાથી ભગવાનની મહાપૂજા કરી શકે એવી જ વિધિ દાખવેલી છે. બીજી એક મહાપૂજા પદ્ધતિ, આદિનારાયણના નામે પ્રચલિત થયેલી છે; સંપ્રદાયમાં એ પૂજા પદ્ધતિના પુસ્તકો અત્યાર સુધીમાં પાંચેક વખત છપાઈને બહાર પડેલાં છે; સૌથી વધારે નવાઈ પમાડે એવું જે તત્ત્વ એ મહાપૂજામાં વર્તાય છે તે એ છે કે, એમાં ભગવાન શ્રીહરિકૃષ્ણનું નામ જ કાઢી નાખવામાં આવ્યું છે. એક માત્ર સંકલ્પ એટલે જેમાં સ્તોત્રના ઋષિ, છંદ, દેવતા વગેરેનાં નામો ઉચ્ચારવામાં આવે છે, તેમાં ‘અવતારિ શ્રીહરિકૃષ્ણભગવદ્દેવતા ।’ એમ શ્રીહરિકૃષ્ણ મહાપૂજાનું નામ બોલવામાં આવે છે.

જ્યારે સૌ કોઇને સુલભ અને સુખરૂપ થાય એવી અખંડાનંદવર્ણી જેવા પરબ્રહ્મનિષ્ઠ અને સંપ્રદાયપરાયણ વિદ્વાન સંતે યોજેલી ભગવાન શ્રીહરિકૃષ્ણ મહાપૂજા પદ્ધતિ ઉપલબ્ધ હોય ત્યારે બીજી એની અયોગ્ય નકલ કહી શકાય એવી પૂજા પદ્ધતિઓ શા માટે પ્રચલિત થયેલી છે, એ સમજી શકાતું નથી. અખંડાનંદવર્ણીએ સૂચવેલી મહાપૂજા પદ્ધતિ ખર્યની દૃષ્ટિએ સૌ કોઇને પોષાય એવી છે, ક્રિયાવિધિની દૃષ્ટિએ સૌ કોઇ કરી શકે એવી સરળ છે અને ધ્યેયસિદ્ધિની દૃષ્ટિએ સૌ કોઇ કરી શકે એવી સરળ છે અને ધ્યેયસિદ્ધિની દૃષ્ટિએ તત્કાળ ફળ આપે એવી સર્વોત્તમ કહી શકાય એવી છે.

શ્રીમદ્ભાગવતમાં પણ ભગવાનની સાંગ મહાપૂજા પદ્ધતિ દર્શાવેલી છે (સ્કં. ૧૧, અ. ૨૭); સાંગ એટલે નંદસુનંદાદિ પાર્ષદો તથા ભગવત્શક્તિ સ્વરૂપો એ સહ પૂજાવિધિ જણાવેલી છે. સત્સંગિજીવનના પ્ર. ૩, અ. ૩૩માં પણ ભગવાનની સાંગ મહાપૂજાવિધિ સમજાવેલી છે. દરેક એકાદશીએ, આશ્રિતે ભગવાનની સાંગ મહાપૂજા કરવી જોઇએ. સત્સંગિજીવનમાં, ‘મહાપૂજા’ શબ્દને બદલે ‘શ્રીકૃષ્ણ મહાર્ચન’ શબ્દ વાપરેલો છે. વિધિની વિગતો સમજાવતાં એમાં શ્લોક ૧૨૩માં કહ્યું છે કે,

‘ચતુર્વિંશતિસંખ્યાકૈઃ પૂર્વોક્તૈઃ કેશવાદિભિઃ ।
નન્દાદિભિઃ પાર્ષદૈશ્ચ તમર્ચેત્સ સહશ્રિયમ્ ॥
-યોવીસ એકાદશીઓના યોવીસ અધિપતિઓ,
કેશવાદિ યોવીસ ભગવત્સ્વરૂપો, એમની યોવીસ શક્તિઓ તથા નંદસુનંદાદિ પાર્ષદો સહ અને રાધિકા તથા લક્ષ્મીજી સહ, ભગવાનની મહાપૂજા કરવી જોઇએ. દરેક એકાદશીના અધિષ્ઠાતા દેવ તરીકે જુદાં જુદાં શક્તિઓનાં નામો પણ ગણાવેલાં

છે : દા. ત., માગશર સુદ ૧૧નું નામ મોક્ષદા, અધિષ્ઠાતા દેવ કેશવ, શક્તિનું નામ શ્રી; આષાઢ સુદ ૧૧નું નામ શયની, અધિષ્ઠાતા દેવ વામન અને શક્તિનું નામ કમળા. આ પ્રમાણે સાંગપૂજાવિધિ શ્લો. ૧૩૫ થી ૧૭૯ સુધી ૪૫ શ્લોકોમાં જણાવેલી છે.

મહાપૂજાની શરૂઆત પહેલવહેલી ક્યારથી થઇ તે ચોક્કસ કહેવું મુશ્કેલ છે. હરિચરિત્ર ગ્રંથની રચનાનો સમય એ ગ્રંથમાં જણાવેલો નથી; પણ મહાપૂજાના અંગદેવોમાં જે નામો, ખાસ કરીને ગૃહસ્થ હરિભક્તોનાં નામો, ગણાવેલાં છે તે ઉપરથી શ્રીજી મહારાજ અંતર્ધાન થયા પછી મહારાજ અને ગોપાળાનંદ સ્વામીએ દેહત્યાગ કર્યો એ અરસામાં એ શરૂ થયેલી હોય એમ જણાય છે. મહાપૂજામાં જે નામો - ત્યાગી વર્ગનાં નામો ગણાવેલાં છે તેમાં કેટલાંક નામો બે વાર આવે છે એ હકીકત તથા ગૃહસ્થ હરિભક્તોનાં નામો જણાવેલાં છે એ કયા ગામના છે એ હકીકત જાણવા-સમજવા જેવી રસપ્રદ છે.

આ અર્થગંભીર પ્રાર્થનાસ્તોત્ર, વસંતતિલકા છંદમાં રચાયેલું છે. એના નવ શ્લોક છે. એની ધ્રુવપંક્તિ છે :

‘પ્રાપ્તોઽસ્મિ ભક્તિતનયં શરણં હરિ ત્વામ્ ।’
શતાનંદ મુનિએ રચેલા ‘શ્રીવાસુદેવ વિમલામૃત’ અષ્ટકની ધ્રુવપંક્તિના શબ્દો-ત્વાં ભક્તિધર્મતનયં શરણં પ્રપદ્યે । આ ધ્રુવપંક્તિના શબ્દો સાથે ઘણી રીતે મળતા આવે છે. આ સ્તોત્રની શરૂઆત ‘હે નીલકંઠ’ એવા સંબોધનથી થાય છે; યોગાનંદ મુનિના ‘નારાયણં સુખનિધિં પ્રણમામ્યહં ત્વામ્ ।’ એ અષ્ટકની શરૂઆત ‘શ્રી નિલકંઠ’ એ સંબોધનથી થાય છે. પૂજા-મહાપૂજા કરીને ભક્તે ભગવાન પાસે શું માગવું જોઇએ, કેવી રીતે માગવું જોઇએ અને કયા શબ્દોમાં માગવું જોઇએ એ ભાવો, આ સ્તોત્રમાંથી શીખીને જીવનમાં આચરવા જેવા છે. સ્તોત્રમાં સંપૂર્ણ શરણાગતભાવ

વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો છે; તે સાથે જ જેનું શરણ સ્વીકારવામાં આવેલું છે, તેનો ઉત્કૃષ્ટ મહિમા પણ અખંડાનંદવર્ણીએ એ પ્રાર્થનાની શરૂઆતમાં ‘નીલકંઠ’ સંબોધન વાપરી સમજી-વિચારીને કહેલો છે. દેવો અને દાનવોએ સમુદ્રમંથન કરતાં નીલકંઠે કાળકૂટ ઝેર એ બન્ને વર્ગના સાધકોને તથા જગતના અન્ય જીવપ્રાણીઓને હાનિકારક ન થાય, તે સાથે જ પોતાના માટે પણ જોખમકારક ન નિવડે તે ખાતર, શિવજીએ હળાહળનું પાન કરીને તેને પેટમાં ન ઉતારતાં, ગળામાં જ એક બાજુએ સંગ્રહ્યું - જેના પરિણામે એમનો શ્વેત કંઠ નીલા રંગનો થયો અને એ નીલકંઠ કહેવાયા. તેમ સર્વેશ્વર શ્રીહરિ, પોતાના શરણે આવેલા જીવોના દોષોને પોતે ગ્રહણ કરે છે; પણ એ દોષોને હૃદયમાં ઉતારતા કે ધારતા નથી, પણ કેવળ ગળામાં જ સંગ્રહે છે અને તેથી એમનો કંઠ ઘનશ્યામ રંગને બદલે નીલા રંગનો થયો અને એ નીલકંઠ કહેવાયા. ભગવાન જીવના અવગુણો સામું જોતા નથી પણ એના હૃદયના ભાવ સામું જુએ છે એટલે એ નીલકંઠ કહેવાય છે. ગજેન્દ્રે ‘હે હરે !’ એવો પોકાર હૃદયના પૂર્ણ આર્તભાવથી કર્યો ત્યારે ગરુડ તજીને ભગવાન એની વહારે તરત જ પાળા પધાર્યા હતા. તેમ ‘હે નીલકંઠ !’ એ નામનો પોકાર અંતરના આર્તભાવે કરવામાં આવે, તો સર્વવ્યાપક અને સર્વજ્ઞ શ્રીહરિ તરત જ ભક્તની વહારે દોડી આવે છે, એ ભાવ મૂર્તિમંત સમજાવવા માટે એમણે આ સંબોધન કરેલું છે. ભગવાન શ્રીસ્વામિનારાયણનું નીલકંઠ નામ તપ અને ત્યાગ, સંયમ અને સમર્પણ, બ્રહ્મચર્ય અને અહિંસા, સેવા, સહિષ્ણુતા અને ક્ષમા તથા જ્ઞાન અને ભક્તિનો ઉચ્ચ આદર્શ દાખવતું નામ છે. એ નામે એમણે તપ કરેલું છે; એ નામે એ વનમાં વિચર્યા છે અને તીર્થોમાં

કર્યા છે; એ નામે એમણે શિષ્યભાવ ભજવી બતાવેલો છે. આ બધી હકીકતનું પૂજકને સ્મરણ થાય એ માટે અખંડાનંદવર્ણીએ આ સંબોધન વાપરેલું છે.

પૂજક ગાય છે કે,

‘હે નીલકંઠ શરણાગતજીવપાલં,

સંસારસિંધુ પતિતોદ્ધરણૈકકૃત્યમ્ ।

સ્વાનાં સૂક્ષ્મં વિતરિતું ધૃતનૈકરુપં,

પ્રાપ્તોઽસ્મિ ભક્તિતનયં શરણં હરિ ત્વામ્ ॥૧॥

- હે નીલકંઠ ! ભક્તિદેવીના પુત્ર શ્રીહરિ, હું આપને શરણે આવ્યો છું.’ ભક્તિપુત્ર શ્રીહરિનો પરિચય કરાવવા માટે ત્રણ વિશેષણો વાપરવામાં આવ્યાં છે :

(૧) શરણાગતજીવપાલમ્ । શરણે આવેલા જીવો પાત્ર છે કે કુપાત્ર એનો કોઈ વિચાર ન કરતાં, શરણે આવેલા તમામ જીવોનું જે રક્ષણ કરે છે.

(૨) સંસારસિંધુપતિતોદ્ધરણૈકકૃત્યમ્ । - સંસારરૂપી સાગરમાં ડૂબેલાઓનો ઉદ્ધાર કરવો એ જ એક જેમની કૃતિગતિનો હેતુ છે (ભગવાન, જગતનું સર્જન કરે છે એ જીવોના હિત માટે કરે છે; તેમ જ એનો પ્રલય કરે છે એ પણ જીવોના હિત માટે જ કરે છે; એ સિદ્ધાંત આ નાનકડા સૂત્ર દ્વારા સમજાવવામાં આવ્યો છે); અને

(૩) સ્વાનાં સૂક્ષ્મં વિતરિતું ધૃતનૈકરુપમ્ । - પોતાના ભક્તજનોની રક્ષા અને સુખ માટે જયારે જયારે અને જ્યાં જ્યાં જરૂર પડે ત્યારે ત્યારે ત્યાં એવાં અનેક રૂપો જે ધારણ કરે છે.’

‘સ્વામિન્ સદાઽતિકરણાર્દ્રવિલોચનાબ્જં,

સ્વાતિપ્રિયોદ્ધવમતાબ્જવિકાસનાર્ક મ્ ।

પાખંડખંડનપટું સ્વજનાર્દ્રચિત્તં, પ્રાપ્તોઽસ્મિ * ॥૨॥

-આ શ્લોકની શરૂઆત ‘સ્વામિન્’ શબ્દથી કરવામાં આવેલી છે. પૂજક સ્પષ્ટ કરવા માગે છે

કે જેની હું પ્રાર્થના કરી રહ્યો છું તે શાસ્ત્રોમાં અને જગતમાં જેમને જેમને સ્વામી શબ્દથી ઓળકવામાં આવતા હોય એવા જીવો, ઇશ્વરો, માયા અને અક્ષરબ્રહ્મ એ સર્વના સ્વામી છે; પણ એમનો સ્વામી બીજો કોઈ નથી. સ્વામી શબ્દમાં સર્વવ્યાપકપણું, સર્વનિયામકપણું, સર્વસમર્થપણું અને સર્વથી સ્વતંત્રપણું - એ ચારે બાબતોનો સમાવેશ થાય છે. એવા હે સ્વામિન્ ! ભક્તિદેવીના પુત્ર શ્રીહરિ! હું આપને શરણે આવ્યો છું.’ એ સ્વામી શ્રીહરિનો પરિચય ચાર વિશેષણો દ્વારા કરાવવામાં આવ્યો છે.

(૧) સદાતિકરુણાર્દ્રવિલોચનાબ્જમ્ ।-કેટલાક આ ચરણમાં ‘અતિકરુણાર્દ્ર’ શબ્દો બોલે છે પણ તે બરાબર નથી. મહાપૂજામાં અભિષેક વખતે બોલાતા ‘હે ધર્મપુત્ર’ શબ્દોથી શરૂ થતા સ્તોત્રના ત્રીજા શ્લોકમાં ‘અતિકરુણાર્દ્રવિલોચનાબ્જ’ વિશેષણ આવે છે. પણ અહીં યોજકે ‘અતિકરુણા’ને બદલે ‘અતિકરુણ’ શબ્દ સમજી-વિચારીને વાપરેલો છે. જીવોના હિત માટે અલૌકિક અને અનુપમ ક્રિયાઓ (અતિકરુણ) સતત કરવા છતાં જેમનાં નેત્રકમળ હમેશાં પ્રેમ અને કરુણાથી સભર ભરેલાં છે.

(૨) સ્વાતિપ્રિયોદ્ભવમતાબ્જવિકાસનાર્કમ્ । -પોતાને અતિ પ્રિય એવા ઉદ્ભવજીએ પ્રવતવિલા જ્ઞાનમતરૂપી કમળનો વિકાસ કરવામાં જે સૂર્ય (અર્ક) સમા છે.

(૩) પાખંડખંડનપટુમ્ ।-પાખંડ જ્ઞાનમત અને પાખંડધર્મનું ખંડન કરવામાં જે અતિ કુશળ છે, અને

(૪) સ્વજનાર્દ્રચિત્તમ્ ।- પોતાના ભક્તજનો માટે જેમનું હૃદય હમેશાં પ્રેમથી આદ્ર - કોમળ વર્તે છે.’૨.

‘મુક્તિપ્રદં ભવભયાર્તજનસ્ય બંધુમ્,
ધર્માદ્યભક્તિપથપોષણતત્પરં ચ ।

ભક્તપ્રિયં સુરનરાધિપવંદ્યપાદમ્,
પ્રાપ્તોઽસ્મિન્ ॥૩॥

‘ભક્તિદેવીના પુત્ર શ્રીહરિ ! હું આપને શરણે આવ્યો છું.’ આ શ્લોકમાં શ્રીહરિનો પરિચય કરાવવા માટે પાંચ વિશેષણો વાપરેલાં છે :

(૧) મુક્તિપ્રદમ્ । -જેમના ચરણકમળનો આશ્રય કરવાથી મુક્તિ મળે છે.

(૨) ભવભયાર્તજનસ્ય બંધુમ્ । ભવ એટલે જન્મમરણના ભયથી પીડા પામેલા જીવોના જે બધું છે-રક્ષક છે.

(૩) ધર્માદ્યભક્તિપથપોષણતત્પરમ્ । -ભગવાનને પામવાના અનેક માર્ગોમાં ધર્મયુક્ત ભક્તિ કરવી એ માર્ગની જે પૃષ્ઠિ કરનાર છે.

(૪) ભક્તપ્રિયમ્ । -જે ભક્તોને પ્રિય છે અથવા જેમને ભક્તો પ્રિય છે અને

(૫) સુરનરાધિપવંદ્યપાદમ્ । જેમના ચરણો, જીવો અને જગતના રાજાઓ તથા દેવો અને દેવેશો હમેશાં સેવી રહ્યા છે.’૩.

‘નારાયણં ધૃતમનોહરવર્ણિવેષમ્,
ધર્મં ચ નૈષ્ઠિકમિહ પ્રથયંતમાદ્યમ્ ।

તાપત્રયાભિભવકારિગુણાનુવાદં, પ્રાપ્તોઽસ્મિન્ ॥૪॥

-‘ભક્તિદેવીના પુત્ર શ્રીહરિ ! હું આપને શરણે આવ્યો છું.’ શ્રીહરિનો પરિચય આ શ્લોકમાં ચાર વિશેષણોથી કરાવવામાં આવ્યો છે :

(૧) નારાયણમ્ ।-જે નારાયણ છે. નાર એટલે નરનો સમીહ. પુરુષ સંજ્ઞાથી શાસ્ત્રોમાં જેમનો સમાવેશ કરવામાં આવેલો છે તે જીવો, ઇશ્વરો, મુક્તાત્માઓ અને અક્ષરબ્રહ્મ એ બધાના સમૂહને નાર કહેવાય છે. એમનું જે આશ્રયસ્થાન એટલે આધાર હોય તે નારાયણ કહેવાય છે.

(૨) ધૃતમનમોહસ્વર્ણિવેષમ્ । -જેમણે અતિ મનોહર એવો બટુક બ્રહ્મચારીનો વેશ ધારણ કરેલો છે.

(૩) ધર્મ ચ નૈષ્ઠિકમિહ પ્રથયંતમાદ્યમ્ । - સર્વ પ્રકારના ધર્મોમાં નૈષ્ઠિકવ્રતનો ધર્મ આઘસ્થાને છે, એ નૈષ્ઠિકવ્રત ધર્મનું જે ભારપૂર્વક પ્રતિપાદન કરનારા છે અને એના પાલન માટે આગ્રહ કરનારા છે.

(૪) તાપત્રયાભિભવકારિગુણાનુવાદમ્ । - જેમના ગુણોના સંકીર્તનથી આધિભૌતિક, આધિદૈવિક અને આધ્યાત્મિક એ ત્રણ પ્રકારની ઉપાધિઓ અથવા જન્મભરણ, કર્મપાશ અને વિષયાસક્તિની વાસના એ ત્રણ પ્રકારની ઉપાધિઓ નાશ પામે છે. (અભિભવકારી = પરાજય પામે છે.)'૪.

‘શર્મપ્રદાતુમવનૌ સ્વસતામદશ્નમ્
હંતું ચ તત્પ્રતીપદુષ્ટજનાન્સદીશમ્ ।
મતૌ વૃષાદ્ધતશુંભાંદમજં રમેશં, પ્રાપ્તોઽસ્મિં ॥૫॥
-‘ભક્તિદેવીના પુત્ર શ્રીહરિ ! હું આપને શરણે આવ્યો છું.’ આ શ્લોકમાં પણ શ્રીહરિનો પરિચય કરાવવા માટે પૂજક ચાર વિશેષણો વાપરે છે :

(૧) અજમ્ - જે અજન્મા છે; એટલે જેમના જન્મ અને કર્મ, દિવ્ય અને અલૌકિક છે. જે અજન્મા છે છતાં

(૨) સ્વસતામ્ પોતાના ભક્ત સત્પુરુષોને, અદશ્નં - ભારે મોટા પ્રમાણમાં શર્મ (સુખ), પ્રદાતુમ્ (આપવા માટે), અવનૌ (પૃથ્વી ઉપર); અર્થાત્ જે અજન્મા છે છતાં પોતાના ભક્તજનોને જીવનમાં ખૂબ ખૂબ સુખ આપવા માટે તથા હંતું ચ તત્પ્રતિપદુષ્ટજનાન્ પોતાના ભક્તજનોના વિરોધી (પ્રતીપ-પ્રતિપ શબ્દ બરાબર નથી. ઇ હ્રસ્વ નહિ પણ દીર્ઘ જોઈએ) એવા દુષ્ટજનોનો

નાશ કરવા માટે મતૌ વૃષાત્ ધૃતશુંભાંદમ્ - જેમણે ધર્મદેવ અને ભક્તિદેવીને ઘેર શુભ જન્મ ધારણ કરેલો છે. વળી જે

(૩) સદીશમ્ છે અર્થાત્ સત્ય છે અને સર્વના સ્વામી છે; અને જે

(૪) રમેશમ્ લક્ષ્મી (રમા)ના પતિ છે.'૫.

‘યસ્યેક્ષણં સ્મરણકીર્તનવંદનાનિ,
પ્રીત્યાર્હણં શ્રવણમાશુ હરંતિ પાપમ્ ।

મોક્ષં દિશન્તિભવપાશનિબંધનાત્તમ્, પ્રાપ્તોઽસ્મિં ॥૬॥

-શ્રીહરિનો મહિમા સમજાવતાં પૂજક કહે છે કે, જેમનું પ્રીતિપૂર્વક દર્શન (ઈક્ષણ), સ્મરણ, કીર્તન; વંદન, પૂજન (અર્હણ) કરવાથી અને જેમની કથા સાંભળવાથી પાપનો તરત જ (આશુ) નાશ થાય છે એટલું જ નહિ પણ ભવપાશના (જન્મભરણના) બંધનમાંથી છુટાય છે અને મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે, એવા ભક્તિદેવીના પુત્ર ! શ્રીહરિ ! હું આપને શરણે આવ્યો છું.'૬.

‘યસ્યાશ્રયાદવરજંતુરપિ સ્વપાપં,
હિત્વાપ્ય દેવવરણીયમથ સ્વરુપમ્ ।

एत्यक्षरे निक्सनं, तमतीत्य विघ्नान्, प्राप्तोऽस्मिं ॥७॥

-પૂજક શ્રીહરિનો મહિમા સમજાવતાં વળી કહે છે કે, અંતરના શુદ્ધ નિષ્કામ ભાવથી જેમનો આશ્રય કરવાથી, જીવ અધમ હોય या હીન હોય (અવરજંતુ) તોપણ, દેવો જે સ્વરૂપ અને સ્થિતિ પામવા માટે ઇચ્છા કરે છે (દેવવરણીય સ્વરૂપ) તે સ્વરૂપ અને સ્થિતિ પામે છે; અને સર્વવિઘ્નો - ઉપાધિઓને તરી જઈને (તમતીત્ય વિઘ્નાન) અક્ષરધામમાં જઈને (એત્યક્ષરે) સદા વસે છે, એવા ભક્તિદેવીના પુત્ર શ્રીહરિ, હું આપને શરણે આવ્યો છું.'૭.

‘દીનાનુકંપિતમરં શરણાગતાઘ-
સ્તોમમ્ ગુણજ્ઞ ન ગણ્ય ગુણમ્ તદીયમ્ ।
અપ્યલ્પમીશ સુભગં બહુ મન્યમાનમ્, પ્રાપ્તોઽસ્મિ ॥૮॥

-પૂજક શ્રીહરિનો મહિમા ગાતાં વળી કહે છે કે, શરણે આવેલાઓના પાપના મોટા સમૂહને (અધસ્તોમમ્) જે કદી ગણતા નથી - જોતા નથી, એવા એ ગુણગ્રાહક છે એટલે ગુણને જાણનારા અને સમજનારા છે. એટલું જ નહિ પણ શરણે આવેલાઓનો નાનોસરખો ગુણ હોય તોપણ તેને બહુ મોટો ગુણ માનનારા છે એવા પરમ ઉદાર (સુભગમ્) છે. એટલું જ નહિ પણ જે દીન અને દુઃખી જનો ઉપર તરત જ (અરં) અનુકંપા - દયા દાખવનારા છે, એવા ભક્તિદેવીના પુત્ર ! શ્રીહરિ ! હું આપને શરણે આવ્યો છું.’૮.

‘સંસારસિંધુપતિતસ્ય નિજાધતઃ સ્વ-
પારબ્ધકર્મ પરિભુક્તવતોલ્પ બુદ્ધેઃ ।
વીક્ષ્ય સ્વયં સ્વવિરુદં કુરુ મે ભવાબ્ધે-
રુદ્ધારમાર્તિહરણં પ્રણમામ્યહં ત્વામ્ ॥૯॥

પ્રાર્થનાના આ છેલ્લા શ્લોક દ્વારા પૂજક પોતે કેવો છે તે કહે છે અને પછી હાથ જોડીને

યાચના કરે છે કે હે ભગવન્ ! સંસારસાગરમાં જે ડૂબેલા છે તે તો પોતાના પાપકર્મના કારણે (નિજાધતઃ) પોતાના પ્રારબ્ધકર્મોનું ફળ ભોગવે છે; વળી એ અલ્પ એટલે ટૂંકી બુદ્ધિવાળા છે એટલે પોતાનું હિત શામાં રહેલું છે તે સમજી શકે એવા નથી. હું એવો છું. આ બધી હકીકતનો, કૃપા કરીને તમે પોતે વિચાર કરજો અને જીવોની કરણી સામું ન જોવાનું અને હમેશાં એમના ઉપર કૃપાદષ્ટિ દાખવવાનું તમારું જે બિરુદ - વચન છે તેનો વિચાર કરીને મારો ભવસાગરમાંથી ઉદ્ધાર કરજો. તમે ભીડભંજક છો - આર્તિહરણમ્. મારી પાસે તમારે ચરણે ધરવા જેવું બીજું કંઈ જ નથી; તેથી, હું તમને સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કરું છું.’૯.

એમ પૂજા કર્યા પછી આ પ્રાર્થનાસ્તોત્ર બોલીને આશ્રિત પૂજકે ભગવાન પાસે વિનમ્ર ભાવે યાચના કરવી જોઈએ કે,

‘ત્વામાત્મેશ વિસર્જયામિ હૃદિ મે સર્વાંગદેવૈઃ સહ ॥

-હે પ્રભુ ! તમે મારા આત્માના પણ આત્મા છો - ઇશ છો; સર્વ અંગદેવો સહ મારા હૃદયરૂપી કમળમાં આપ નિત્ય બિરાજેલા વસો.’

સત્સંગ કરવો તે આત્મભાવે કરવો અને વિનિયોગ સારો રાખવો જેવો વિનિયોગ તેવું ફળ. વિનિયોગ એટલે સુકાન. તે જેમનો ફેરવે તેવા ફળની પ્રાપ્તિ થાય - દરિયો રત્નાકર કહેવાય. તેમાંથી મોતી હોય અને મોટા મોટા મગરમચ્છ પણ હોય, જેને જે જોઈએ તેને માટે તે યત્ન કરે અને પ્રાપ્ત કરે. ગંગાજીમાં જઈ તેમાં નાહીધોઈ પોતાનાં પાપ ધુએ. માછીઓ માછલાં મારી પાપ કરે. બ્રાહ્મણો દક્ષિણાની ઇચ્છાએ જઈ ધન પ્રાપ્ત કરે. વિષયી પુરુષો અને ચોર લોકો પાપનાં પોટલાં બાંધે. આમ જેના જેવા વિનિયોગ તેવાં ફળ પ્રાપ્ત કરે.

વિનિયોગ-ભાવના-નિશ્ચયાત્મિકબુદ્ધિ જેટલી અલૌકિક તેટલી અલૌકિક પ્રાપ્તિ. ભગવાન તો લૌકિકમાં અલૌકિક આવ્યા છે. એમ સમજવું કે જે ભગવાન અક્ષરધામમાં દિવ્યરૂપે છે તે જ આ મનુષ્યદેહે પૃથ્વી ઉપર આવ્યા છે તેમનાં દર્શન અને સ્પર્શ ક્યાંથી ? એવા ભગવાન તેમને અખંડ ધારી રહેલા અને ભજતા સંતોના દર્શન મને થાય છે એ મારા અહોભાગ્ય છે. અહો! પોતે જ પધરાવેલી મૂર્તિઓનો દર્શન હું કરું છું. તે મારા મોટાં ભાગ્ય છે. વગેરે ઊંચાંમાં ઊંચાં ભાવથી. તેમનાં દર્શન કરે અને મહિમા સમજી બધી ઇન્દ્રિયોને તે મય કરે તો તેનું શીઘ્ર કલ્યાણ થાય. આવું સમજે તો ભગવાનની મનુષ્ય-લીલામાં મોહ ન થાય. નિષ્કુળાનંદ સ્વામીએ ભક્તચિંતામણિ

પ્ર. ૭૭માં લખ્યું છે કે આ સામાન્ય મેળા ના સમજશો. આ તો અક્ષરધામના પતિ પોતે પૃથ્વી ઉપર પધાર્યા છે. તેમનાં લીલાચરિત્રો છે. રાસલીલાનું વર્ણન સાંભળતાં પરીક્ષિત કાચો-પોચો હતો તો સંશય થયો, કારણ કે કૃષ્ણને જેવા સમજવા જોઈએ તેવા તે સમજ્યો નહોતો અને શુકદેવજી ત્યાગીએ એ લીલાને પ્રેમપૂર્વક ગાઈ અને પરીક્ષિતનો સંશય પણ દૂર કર્યો. રાસ કરવાનો હેતુ કામદેવને મહાન કરવાનો હતો. શુકદેવજી ગોપીઓનું કેટલું બધું માહાત્મ્ય સમજ્યા અને કહ્યું કે આવા મોટા શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર તેમણે ગોપીઓને રમાડી. શું ગોપીઓના ધનભાગ્ય ? ભગવાનની દરેક ક્રિયા અલૌકિક સમજવી. જેટલો દિવ્યભાવ રાખશો, તેટલી દિવ્ય પ્રાપ્તિ થશે આ તો ચિંતામણિ છે જેટલો ચિંતવનમાં ફેર તેટલો ફળમાં ફેર. ગંગા છે તે છે. પવિત્ર સમજે તેને પાવન કરે નહિ તો સામાન્ય નદી જેવી તે નદી. પથરા-રેતી અને પાણી બીજી નદીઓ જેવાં જ હોય. પણ જે મહિમા સમજે તેને ફળ મળે. એમ સમજે કે ભગવાનના ચરણોદ્ગત થયેલા પતિતપાવની ગંગામાં મેં સ્નાન કર્યું એટલે મારાં પાપ માત્ર બળી ગયાં તો તેનાં પાપ જાય. જેટલી શ્રદ્ધા, શુદ્ધભાવના અને અલૌકિકપણું તેટલી પ્રાપ્તિ.

મહારાજે દરેકને મૂર્તિઓ આપીને કહ્યું કે આને દિવ્યભાવથી ભજશો તો અક્ષરધામમાં જે મૂર્તિ છે તેનો સાક્ષાત્કાર થશે.

ભગવાનની મનુષ્યલીલા જોઈને, રામને રડતા

દેખીને, શિવજીનાં પત્ની સતીને મોહ થયો હતો. અને ઇન્દ્રજિતે સર્પાસ્ત્ર મૂકીને રામ અને સૈન્યોને બાંધી લીધા હતા તે વખતે નારદજીના કહેવાથી ગરુડજીએ આવીને બધાને છોડાવ્યા ત્યારે ગરુડજીને મોહ થયો હતો. તે વાત રામાયણમાં છે તે વિસ્તારીને કરી હતી અને ચેતાવ્યો કે ભગવાનને મનુષ્ય સમજીએ તો મોહ થાય, પણ તેમને તો અક્ષરધામનું અલૌકિક સ્વરૂપ જ સમજવું અને તેમની દરેક ક્રિયા સામર્થ્યવાળી કે અસામર્થ્યવાળી હોય તેને દિવ્ય સમજવી.

પરોક્ષના જેવા અંબરીષ-જનક મહાન ભક્તો કહેવાય છે તેવા આપણા સત્સંગમાં પર્વતભાઈ, ગોરધનભાઈ છે. પર્વતભાઈ ખેતી કરતાં માનસી કરતા હતા તે અને ગોરધનભાઈ જમાઉંધારના આંકડામાં સ્વામિનારાયણનું જ નામ લખતા હતા તે વાત વિસ્તારીને કહી. સંતોએ કહ્યું કે ગોરધનભાઈનો વહેવાર બહુ બગડી ગયો. લેનાર-દેનારમાં ચોપડામાં તમારું જ નામ લખે છે. મહારાજ કહે છે એ જ કરવાનું છે.

-: અક્ષરનિવાસ :-

(૧) શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સેવા મંડળના સભ્ય તથા દયાળુ શ્રી ગુરુજી નાથજીભાઈ શુક્લના પરમ કૃપા પાત્ર એવા ધર્મજના અ. નિ. પરષોત્તમભાઈ ઝવેરભાઈ પટેલના પુત્ર અને અ. નિ. ઇશ્વરલાલ પંડ્યાના કૃપા પાત્ર તેમજ અત્યંત સેવાભાવી એવા પ. ભ. ચંદ્રકાન્તભાઈ પરષોત્તમભાઈ પટેલ સં. ૨૦૭૭ના મહા સુદ ૫, વસંત પંચમીના દિને તા. ૧૬-૦૨-૨૦૨૧ના રોજ હરિ સ્મરણ કરતાં કરતાં અક્ષરનિવાસી થયા છે. અ. નિ. ચંદ્રકાન્તભાઈના અક્ષરનિવાસથી તેમના કુટુંબીજનો, સ્નેહીજનોનો વિરહ-વિયોગનું દુઃખ સહન કરવાનું શ્રીજી મહારાજ બળ આપે અને અ.નિ. ચંદ્રકાન્તભાઈને પોતાના ધામમાં નિજ સમીપની સેવા આપે એવી વિનમ્રભરી પ્રાર્થના. -તંત્રી

(૨) શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સેવા મંડળના સભ્ય તથા દયાળુશ્રી ગુરુજી નાથજીભાઈ શુક્લના અત્યંત કૃપાપાત્ર તેમજ ધર્મજના દયાળુશ્રી ગુરુજીના મંડળના સભ્યોની માલીકીના ડાકોર સ્થીત ભગત જીનીંગ ફેક્ટરીના મેનેજર તરીકે નિઃસ્વાર્થ સેવા આપનાર એવા મુળગામ મહીસાના અ. નિ. માધવલાલભાઈ જોષીના પૌત્ર તેમજ પોતે પણ શાસ્ત્રોના જાણકાર તથા શ્રીજીની આજ્ઞા વર્ત વર્ષોવર્ષ શ્રીમદ્ ભાગવત્ની કથા અતિ ભાવપૂર્વક કરનાર એવા પ. ભ. દીનુભાઈ ગોરધનભાઈ જોષી સં. ૨૦૭૭ના મહા સુદ ૧૨ના દિને તા. ૨૪-૦૨-૨૦૨૧ના રોજ હરિસ્મરણ કરતાં કરતાં અક્ષરનિવાસી થયા છે. અ. નિ. દીનુભાઈના અક્ષરનિવાસથી તેમના કુટુંબીજનો, સ્નેહીજનોને વિરહ-વિયોગનું દુઃખ સહન કરવાનું શ્રીજી મહારાજ બળ આપે અને અ. નિ. દીનુભાઈ ને પોતાના ધામમાં નિજ સમીપની સેવા આપે એવી વિનમ્રભાવે પ્રાર્થના. -તંત્રી

(૩) શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સેવા મંડળના સભ્ય, વડોદરા નિવાસી પ. ભ. અશ્વિનભાઈ નટવરલાલ ચૌહાણ તા. ૨-૩-૨૦૨૧ને મંગળવારે ભગવદ્ સ્મરણ કરતાં કરતાં અક્ષરનિવાસી થયા છે. અત્યંત નિખાલસ અને માયાળુ વ્યક્તિત્વ ધરાવતા. પ. ભ. અશ્વિનભાઈ ચૌહાણ એ મુક્તરાજ પ. ભ. મનજીભાઈ ગોવામલ ચૌહાણના પૌત્ર થાય. પોતાના પૂર્વજોનો-દેવસેવા, સંતસેવા હરિભક્તો પ્રત્યે મમત્વબુદ્ધિ, બંને દેશના આચાર્યશ્રીના કુટુંબો પ્રત્યેની પૂજ્યબુદ્ધિ અને સેવાભાવના તથા દયાળુશ્રી ગુરુજી શ્રી નાથજીભાઈ શુક્લના કુટુંબ પ્રત્યે દઢ આત્મબુદ્ધિનો મંગળવારસો પ. ભ. અશ્વિનભાઈએ સુપેરે જાળવ્યો - દીપાવ્યો હતો. હૃદયની સરળતા, મુખની પ્રસન્નતા તથા તેમના પરિચયમાં આવનાર સૌ કોઈ પ્રત્યે પ્રેમભાવના ધરાવનાર પ. ભ. અશ્વિનભાઈ ચૌહાણ શ્રીહરિની અતિદુર્લભ સેવામાં અક્ષરધામમાં જવાથી-તેમના સ્નેહી, મિત્રો, અને કુટુંબીજનોને તેમના વિયોગનું દુઃખ સહન કરવાનું બળ આપે અને તેમના કુટુંબીજનોને તેમનો અનુકરણીય સંસ્કાર વારસો જાળવવાનું વધારવાનું બળ આપે એવી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના ચરણ કમળમાં નિમ્ન પ્રાર્થના. -તંત્રી.

“સત્સંગ પ્રદીપ” ને ભેટ આપનારની શુભ નામાવલિ

રૂા. રકમ	નામ	ગામ	પ્રસંગ
૫૧૦૦૦-૦૦	મીરવ હર્ષદભાઇ પટેલ	વડોદરા	અ.નિ.પ.પૂ. પિતાશ્રી હર્ષદભાઇ જયંતિલાલ પટેલની પ્રથમ પુણ્યતીથિએ શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે
૨૦૦૦-૦૦	કીર્તીભાઇ જીતુભાઇ દવે	અમદાવાદ	શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે
૧૦૦૦-૦૦	અશ્વિનભાઇ બાબુભાઇ શાહ	અમદાવાદ	શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે
૧૦૦૦-૦૦	ભરતભાઇ બાબુભાઇ શાહ	અમદાવાદ	શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે
૧૦૦૦-૦૦	કમ્લેશભાઇ બાબુભાઇ શાહ	અમદાવાદ	શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે
૧૦૦૦-૦૦	મનનભાઇ શરદભાઇ શાહ	અમદાવાદ	શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે
૧૦૦૦-૦૦	હર્ષ અશ્વિનભાઇ શાહ	અમદાવાદ	શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે
૧૦૦૦-૦૦	હાર્દીક અશ્વિનભાઇ શાહ	અમદાવાદ	શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે
૨૫૦-૦૦	ચંદ્રકાન્તભાઇ કેશવલાલ શાહ	વડોદરા	જન્મદિન નિમિત્તે શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે
૨૫૦-૦૦	માહી ચિરાગભાઇ શાહ	વડોદરા	જન્મદિન નિમિત્તે શ્રીજી પ્રસન્નતાર્થે

આજીવન લવાજમ :
દેશમાં રૂા. ૨૫૦-૦૦
છૂટક નકલ રૂા. ૫-૦૦

Registered with Registrar of News Papers for India Under No. GujGuj/2016/69394
Postal Regd. No. VDR (E)/355/2020-2022 Valid Upto 31-12-2022
Posted at RMS, Vadodara on 22nd of Every Month

સત્સંગ પ્રદીપ

ઇન્દ્રિયોની સ્વાસ્થ્યતા

વિષયો ભોગવી ભોગવીને ઇન્દ્રિયો શ્રમિત થઇ જાય છે અને તેથી કલ્યાણના માર્ગમાં ઉપયોગી થઇ પડતી નથી પૂર્વજન્મમાં ઇન્દ્રિયોનો દુરુપયોગ કર્યો હોય તેના પરિણામે આ જન્મમાં કેટલાક આંધળા, નેત્રના ઓછા તેજવાળા, બહેરા-મૂંગા વગેરે જાતની કંઇ કંઇ ખોડોવાળા જન્મે છે. તે પૂર્વના પાપરૂપે ગણાય છે માટે આ જન્મમાં દરેક ઇન્દ્રિયોને ભગવાનના માર્ગે જોડે એથી આ જન્મે જ મોક્ષ થાય અને કદાપિ પુનર્જન્મ થાય તો બીજા જન્મમાં બળવાન ઇન્દ્રિયો પ્રાપ્ત થાય, જેના વડે પરમપદની પ્રાપ્તિ સહેલાઇથી થઇ શકે.

-સત્સંગ સુધા

BOOK-POST

From :

Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal
Indukumar Laxmiprasad Pandya,
“Gurukrupa”,
Zaghdia Pole, Nagarwada,
NADIAD-387001. (India)

To/પ.ભ.શ્રી

Owner : Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal. Publisher : Indukumar Laxmiprasad Pandya.
Printer : Bipinbhai Ratilal Patel and Printed at : Vakal Printery, No. 01-17-475-951-000-101 of Ward No-1
situated at Jogidas Vitthal's Pole, Raopura, Vadodara.
Published from : “Gurukrupa”, Zaghdia Pole, Nagarwada, Nadiad-387001 (India).
Editor : Indukumar Laxmiprasad Pandya.

વર્ષ : ૫ : અંક : ૧૧

૨૨-૩-૨૦૨૧

20

માર્ચ - ૨૦૨૧

સત્સંગ પ્રદીપ